

תקשורת וחברה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים:

פרק ראשון: 46 נקודות

פרק שני: 39 נקודות

פרק שלישי: 15 נקודות

סה"כ 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר לשימוש: אין

ד. הוראות מיוחדות: בתשובותיך התבסס על החומר שנלמד בכיתה.

ענה על מספר השאלות הנדרש בשאלון. המעריך יקרא ויעריך את מספר התשובות הנדרש בלבד, לפי סדר כתיבתן במחברתך, ולא יתייחס לתשובות נוספות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).

כתוב "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. כתיבת טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה!

בשאלון זה 9 עמודים.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר, אך מכוונות הן לנבחנות והן לנבחנים.

בהצלחה!

המשך מעבר לדף

השאלות

פרק ראשון (46 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות על-פי ההנחיות שלהלן.
ענה על שתי השאלות 1-2 – שאלות חובה (סה"כ – 32 נקודות),
ועל שאלה אחת מבין השאלות 3-4 (14 נקודות).

ענה על שתי השאלות 1-2 – שאלות חובה (לכל שאלה – 16 נקודות).

שאלה 1

התפרצות נגיף הקורונה ברחבי העולם הציבה בפני התקשורת העולמית אתגר: לדווח 24 שעות ביממה ושבעה ימים בשבוע על התפשטות המגפה. כך גם בישראל, עיתונאים בתקשורת הכתובה והמשודרת עבדו במלוא המרץ כדי לדווח על ההנחיות של משרד הבריאות, וכדי לתווך לציבור הרחב את המורכבות של המשבר שאיתו העולם מתמודד. נושאים כמו ספורט ופוליטיקה, שזכו לסיקור תקשורתי נרחב לפני המשבר, נדחקו בזמן המשבר לשוליים או נעלמו, ואת מקומם תפסו "חדשות הקורונה".

(מעובד על-פי אהוד כהן, גל שיוביץ, ינון שניר ואחרים, "הסיקור השתנה: כך השפיעה הקורונה על התקשורת", שומרי הסף, מגזין ללא כוונת רווח, 7.6.2020)

- (10 נק')** א. הסבר את **תיאוריית קביעת סדר היום**. כתוב כיצד הקטע משקף את תיאוריית קביעת סדר היום. בסס את תשובתך על **שתי** דוגמאות מן הקטע.
- (6 נק')** ב. ציין **שני קריטריונים לקביעת ערך חדשותי**, והסבר, לפי כל אחד מן הקריטריונים האלה, מדוע סיקור מגפת הקורונה היה בעל ערך חדשותי.

שאלה 2

בשנה האחרונה השקיעה הרשת החברתית פייסבוק מאמצים רבים כדי לסייע בהתמודדות העולמית עם מגפת הקורונה. פייסבוק פעלה לצד ארגון הבריאות העולמי, ושיתפה פעולה עם ממשלות שונות כדי לספק מידע מהימן. היא גם הודיעה כי תפעל לקידום מידע מהימן על החיסונים נגד נגיף הקורונה כדי לעודד אנשים להתחסן. בחודש פברואר 2021, הסירה פייסבוק מן הרשת שתי קבוצות של מתנגדי חיסונים שִׁמְנו עשרות אלפי אנשים. לטענת פייסבוק, קבוצות אלו הפיצו מידע שקרי בקשר למגפה ובקשר ליעילות ולבטיחות של החיסונים.

10 נק') א. מהי הדילמה שעמדה בפני מנהלי פייסבוק בבואם להסיר את הקבוצות מן הרשת? השתמש בתשובתך במושגים **חופש הביטוי** ו**פייק ניוז**.

4 נק') ב. האם אתה תומך בהחלטתה של חברת פייסבוק להסיר את הקבוצות מן הרשת, או מתנגד לה? נמק את תשובתך.

ענה על אחת מבין השאלות 3-4 (לכל שאלה – 14 נקודות).

שאלה 3

אור־לי ברלב היא אקטיביסטית חברתית ועיתונאית עצמאית (שאינה עובדת מטעם שום גוף תקשורת). היא השתתפה בהפגנות נגד ראש הממשלה, מר בנימין נתניהו, שהתקיימו בשנה האחרונה, ושידרה מהן באופן שוטף לרשתות החברתיות באמצעות מכשיר הטלפון הנייד שלה. בשיא הגיע מספר הצפיות לאחד ממשדרי ההפגנה שלה ללא פחות מחצי מיליון צופים. בריאיון שנערך איתה אמרה: "(...) העשייה העיתונאית שלי לא מתיימרת להיות ניטרלית, אלא ממקום שחותר לשינוי מיטיב בחברה לטובת האזרחים (...) אני עוסקת בנושאים משמעותיים שבהם תמיד הציבור נפגע בצורה מאוד קשה, ובדרך כלל התקשורת המרכזית לא מטפלת בהם בכלל או שהיא מטפלת בהם באופן מאוד מאוד שטחי (...)"

(מעובד על פי דוד ורטהיים, "עזבתי את התקשורת הממוסדת כי היא עסקה בהבל הבליים", גלובס, 2.12.2020)

10 נק') א. הסבר את המושגים "**עיתונאי שומר סף**" ו- "**עיתונאי פרקליט**". כתוב לאיזה מבין שני סוגי העיתונאים משתייכת אור־לי ברלב, ונמק את תשובתך.

4 נק') ב. על־פי הקטע – מהי הטענה שמעלה אור־לי ברלב נגד התקשורת? בתשובתך הבא ציטוט מדבריה.

שאלה 4

מחקר שבחן את הסיקור התקשורתי של נגיף הקורונה עקב אחר כ-100 עיתונים בעלי תפוצה רחבה מרחבי העולם. מן המחקר עלה כי בכתבות רבות השתמשו לעיתים קרובות בשפה המעוררת פחד. לדוגמה, חמישים מאמרים השתמשו בביטוי "וירוס רוצח"; מעל אלף כתבות השתמשו במילה "פחד" והעיתון הבריטי "סאן" כינה את הנגיף "מחלה קטלנית".

6 (נק') א. הסבר מהו **מסגור**, וכתוב, לפי הקטע, כיצד מסגרה התקשורת העולמית את התפרצות נגיף הקורונה. ציין **שתי** השלכות אפשריות של מסגור כזה על הציבור.

בחדש דצמבר החל בישראל מבצע החיסונים נגד נגיף הקורונה, שנקרא: "לתת כתף". ראש הממשלה, מר בנימין נתניהו, התחסן ראשון. מתן החיסון לראש הממשלה הועבר בשידור חי בערוצי הטלוויזיה כדי לעודד את האזרחים להתחסן. נוסף על כך, פרסם ראש הממשלה את אירוע מתן החיסון גם ברשתות החברתיות טוויטר, פייסבוק וטיקטוק.

8 (נק') ב. הסבר מהי **מדיה מסורתית** ומהי **מדיה דיגיטלית**. מדוע לדעתך היה חשוב לראש הממשלה, מר נתניהו, לשדר את מתן החיסון גם ברשתות החברתיות שבמדיה הדיגיטלית, על אף שידוע לו שכל ערוצי הטלוויזיה המרכזיים ממילא מסקרים את האירוע ומשדרים אותו בשידור חי לכל האומה? **התייחס בתשובתך ליתרון של כל אחד מסוגי המדיה.**

פרק שני (39 נקודות)

ענה על שלוש מבין השאלות 5–9 (לכל שאלה – 13 נקודות).

שאלה 5

בשנה האחרונה התקיימו מחאות ציבוריות ברחבי ישראל, שקראו לראש הממשלה, מר בנימין נתניהו, להתפטר מתפקידו. ההפגנות סוקרו בהרחבה בכל אמצעי התקשורת בישראל ועוררו שיח תקשורתי יָר, שבו השתתפו מגוון רחב של עיתונאים מכל הקשת הפוליטית.

6 (נק') א. הסבר מהו **חופש הביטוי** ומה חשיבותו במדינה דמוקרטית. על פי הקטע – כתוב כיצד אמצעי התקשורת מממשים את חופש הביטוי בחברה הישראלית.

7 (נק') ב. הסבר מהן "**חדשות קשות**" ומהן "**חדשות רכות**". האם סיקור המחאות נגד ראש הממשלה נתניהו הן "חדשות רכות" או "חדשות קשות"? נמק את תשובתך.

שאלה 6

במסגרת המאבק בנגיף הקורונה יזם משרד הבריאות קמפיין להעלאת המודעות לחשיבות שיש בעטיית מסיכה. הקמפיין הוצג בשילוט חוצות וכן בסרטוני הסברה שהופצו ברשתות החברתיות.

התבונן בשלט החוצות שלפניך, וענה על השאלות:

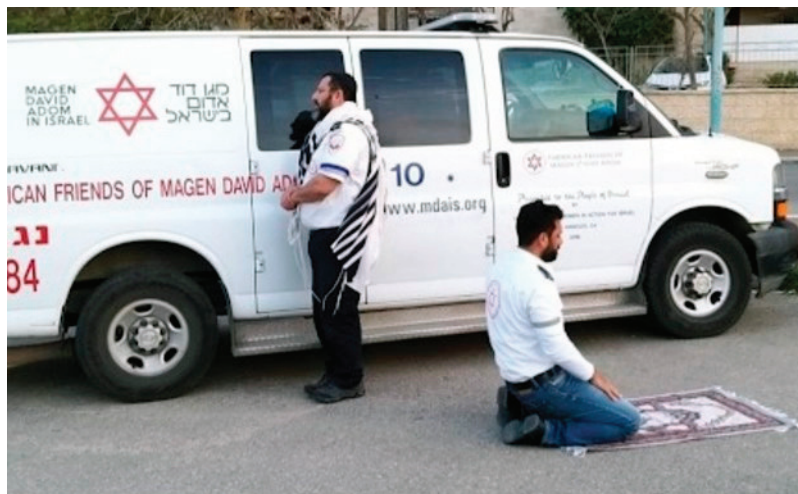
תמונה לשאלה 6

- א. (7 נק') הסבר את המושגים **קמפיין פרסום מסחרי** ו**קמפיין פרסום חברתי (אזרחי)**. לאיזה משני סוגי הקמפיין שייך השלט הזה? נמק את תשובתך.
- ב. (6 נק') הסבר מהי **פניית מסר רגשית** ומהי **פניית מסר שכלית**. איזו מבין שתי פניות המסר באה לידי ביטוי בשלט החוצות? נמק את תשובתך.

שאלה 7

עם פרוץ מגפת הקורונה בישראל צולמו שני אנשי "מגן דוד אדום", כשהם מתפללים זה לצד זה. הצילום "כבש" את הרשתות החברתיות, הפך לווריאלי וזכה לאלפי שיתופים על-ידי כוכבי רשת ופוליטיקאים, וכן פורסם בכלי תקשורת אמריקאים כדוגמת ה-CNN וה-"ניו יורק טיימס".

התבונן בצילום, וענה על השאלות:

צילום: מיכל בת שאול

תמונה לשאלה 7

- א. כתוב מהו **מסר דנוטטיבי** (דנוטציה) ומהו **מסר קונוטטיבי** (קונוטציה). הסבר את המסר הדנוטטיבי ואת המסר הקונוטטיבי שבצילום. (8 נק')
- ב. כתוב מהו **צילום אייקוני**. האם צילום זה יכול להפוך בעתיד לצילום אייקוני? נמק את תשובתך. (5 נק')

שאלה 8

"הזמר במסכה" היא תוכנית המשודרת בערוץ קשת 12 ומבוססת על התוכנית האמריקאית "The Masked Singer". התוכנית משודרת בערוצי טלוויזיה נוספים בעולם, וביניהם ערוץ איחוד האמירויות mbc4 וערוץ NTV הרוסי. בתוכנית מופיעים ארבעה-עשר ידוענים, בעילום שם ובתחפושת, ומתחרים ביניהם בשירה. במהלך התוכנית נחשפים רמזים לגבי זהותו של הזמר במסכה. בתוכנית משתתף צוות שופטים, שתפקידו לזהות מיהו הזמר במסכה. בכל מדינה צוות השופטים מורכב מדמויות מפורסמות (סלבס) של אותה המדינה. בישראל צוות השופטים כולל את במאי התיאטרון והטלוויזיה צדי צרפתי, הקומיקאי והסטנדאפיסט שחר חסון, מגישת הרדיו והטלוויזיה אופירה אסייג וצמד הזמרים סטטיק ובן-אל. בעונה הראשונה של התוכנית "הזמר במסכה", ששודרה בישראל, הופיעו המתמודדים בתחפושות שונות, כגון מנת פלאפל, קקטוס, קרמבו, תרנגול, שור ועוד.

(8 נק') א. הסבר את המושגים **גלובליזציה** ו**גלוקליזציה**. הבא דוגמה **אחת** מן הקטע לכל אחד מן המושגים.

התוכנית זכתה למגוון תגובות וביקורות באמצעי התקשורת. אריאנה מלמד, מבקרת הטלוויזיה בעיתון "הארץ", כתבה: "הרבה רעש (...) מלא נצנצים – ואפס תוכן". לעומתה, צוף ישראלי, מבקר הטלוויזיה בעיתון "מעריב", כתב: "לא יכולנו לבקש ריאליטי מוצלח יותר..."

(5 נק') ב. הסבר את **המודל התרבותי-סמיוטי (מודל פיסק)**. התבסס על מודל זה, וציין ממה נובע השוני בין שתי הביקורות על התוכנית.

שאלה 9

במהלך מגפת הקורונה שובשה פעילותה של מערכת החינוך, והלימודים התקיימו במתכונת חירום. קריקטורה שהתפרסמה בעיתון "ישראל היום" מתחה ביקורת על האופן שבו התקבלו ההחלטות בנוגע לימי הלימודים של הכיתות השונות בבתי הספר, ותיארה את תהליך קבלת ההחלטות כאילו היה זה הגרלה. בקריקטורה זו הוצג פרופ' רוני גמזו, שהיה הממונה על המאבק בנגיף קורונה בישראל, כמי שערך את ההגרלה.

התבונן בקריקטורה, וענה על השאלות:

<http://www.facebook.com/shlomo.cohen.art>

(מתוך דף הפייסבוק של הקריקטוריסט שלמה כהן)

- א. (8 נק') הסבר את שלוש התיאוריות של ההומור (עליונות, אי-הלימה, הרפיה). בחר אחת מן התיאוריות, וכתוב כיצד היא באה לידי ביטוי בקריקטורה.
- ב. (5 נק') הסבר מהי סאטירה ומה תפקידה של סאטירה במדינה דמוקרטית. האם יש מקום לסאטירה בזמני משבר (כמו במגפת הקורונה)? נמק את תשובתך.

פרק שלישי (15 נקודות)

ענה על שלוש מבין השאלות 10–14 (לכל שאלה – 5 נקודות).

שאלה 10

הסבר מהם "קשרי הון-שלטון-עיתון" וכיצד הם עלולים לפגוע בעבודה העיתונאית.

שאלה 11

הסבר מיהו "מהגר דיגיטלי" ומיהו "יליד דיגיטלי".

שאלה 12

הסבר את המושג **אובדן הילדות**.

שאלה 13

הסבר את תפקידה של התקשורת כ"**רשות רביעית**".

שאלה 14

כתוב ידיעה קצרה (עד חמישה משפטים), הקשורה בבחירות לכנסת בישראל, אשר יופיעו בה **חמשת המ"מים**.

בהצלחה!